

Gaidot saules aptumsumu

Šovakar astronomijas fani visā Latvijā noteikti vēros un fotografēs Sauli, lai savās kamerās fiksētu daļēju tās aptumsumu. Citi gan teiks – kas tur īpašs, tādi jau notiek visai bieži! Bet man ar Saules aptumsumiem saistās īpašas atmiņas.

1981. gadā man kā zinātnieku ģimenes bērnam, kurš gatavojās iet 1. klasē, bija unikāla iespēja. Abi vecāki vērienīgā Latvijas Valsts universitātes ekspedīcijā devās dziļi Sibīrijas vidienē, lai vērotu pilno Saules aptumsumu. Un mēs ar brāli tikām paņemti līdzī. Daudz kas jau aizmirsies, bet ir lietas, ko atceros ļoti spilgti. Piemēram, lai nokļūtu galamērķī, no Rīgas aptuveni nedēļu braucām ar vilcienu, izbaudot koka kupejas un dzīvi vilcienā. Pašai Saules aptumsuma novērošanai zinātnieki savu aparātūru novietoja uzkalnā neliela ciemata centrā. Šis ciemats tik ļoti atšķiras no visa, ko savā dzīvē biju redzējis, ka šķita kā jauna pasaule. Ap mājām bija sētas, kurās nebija vārtiņu, bet gan trepītes, pa kurām uzkāpjot, varēja nokļūt mājās pagalmā. Pa ielām brīvi staigāja cūkas, kas brīžiem vārtījās dubļu pelķēs, un vārtiņu trūkums, iespējams, bija veids, kā aizsargāt savus pagalmus no cūku ciemošanās. Tro-tuāri, kas bija izveidoti no koka, protams, pilnībā nepasargāja apavus no aplipšanas ar dubļiem, tāpēc pie katras ieejas bija speciāls zoļu tīrīšanas rīks – metāla trijkājis, kura kājas savienoja horizontāli novietoti metāla stieņi. Tie bija domāti, lai, pa stieni pārbraucot ar zoli, burtiski nogrieztu ap to izveidojušos dubļu slāni. Atceros arī to, ka vietējie pēc ekspedīcijas ierašanās sāka baumot vai varbūt arī jokot, ka aptumsuma laikā dzīvnieki sāksot runāt. Un tad jau bija pienācis aptumsums – dienas vidū dažu minūšu laikā patiešām iestājās tumsa. Taču mans tēvs tā arī neredzēja galveno, kā dēļ bija iesaistījies šai ekspedīcijā... Viņš kāroja redzēt mirkli, kad Mēness kā melna bumba pilnībā aiziet Saulei priekšā un tikai ap tā malām redzama neliela gaismas maliņa. Kas pie tā bija vainojams? Protams – mākoņi.

Kopš tā laika tēvs savu iespēju robežās kļuva par aptumsuma ķērāju. Tā ir grupa cilvēku, kuri speciāli brauc uz tām zemeslodes zonām, kurās ir redzams pilns Saules aptumsums. Rezultātā mēs kā ģimene viņam piebiedrojāties vēl divos ceļojumos – uz Belomorsku pie Baltās jūras (arī Universitātes ekspedīcijā) un Vācijā jau kā vienkārši ceļotāji. Taču arī abas šīs reizes mākoņi izjauca galveno vērošanas mirkli. Interesanti, ka Vācijā televīzija, zinot, ka būs mākoņains, apmaksāja lidmašīnu, kas pacēlās virs mākoņiem un filmēja, tālab aptumsumu vismaz varēja vērot tiešraidē ekrānos.

Atliek vien cerēt, ka mākoņi vismaz šodien neizjauks mums iespēju redzēt neparastu dabas parādību. Noteikti jāatceras, ka uz Sauli nedrīkst ilgstoši skatīties ar neapbruņotu aci, jo tas var izraisīt neatgriezeniskus redzes bojājumus. Līdz dienai, kad Latvijā varēs vērot Saules gredzenveida aptumsumu, jāgaida vēl ilgi – tas notiks tikai 2039. gadā. Šādā aptumsumā Mēness pilnībā nostājas starp Sauli un Zemi, bet, būdams pārāk tālu no Zemes, pilnībā disku neaizklāj. Tāpēc ap tumšo Mēnesi paliek spožs Saules gaismas gredzens.

Miks Romanovskis

Dzīvojot Norvēģijā, neko nevar nokavēt

Kādreizējais limbažnieks un pirms tam tiegažnieks Sandis PAULASKAITIS jau kādu laiku ir pastāvīgs Norvēģijas iedzīvotājs. Par viņa pieredzi pēc nesenās viesošanās Sanda mājās rosināja uzrakstīt draugi, un tā sagādījās, ka tieši tobrīd sarunbiedru varēja sastapt Limbažos.

Pirmo reizi Norvēģijā Sandis nonāca 2005.–2006. gadā, piekrītot drauga piedāvājumam pastrādāt ārzemēs. Ilgi viņš tur neuzkavējās, jo tobrīd vēl nebija izveidojis savu ģimeni un neredzēja perspektīvu dzīvei ārzemēs bez radiem un draugiem. Limbažnieks drīz atgriezās Latvijā, atrada darbu Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestā un tur nostrādāja 12 gadu. Dzīve nestāvēja uz vietas, šis tas mainījās, un, kad 2018. gadā Sandim atkal piedāvāja darbu, viņš nolēma to pieņemt. – *Aizbraucu un paliku, – pats saka.*

Pirmos gadus viņš strādāja Norvēģijā un brīvo laiku pavadīja ar ģimeni Latvijā. Kad pasaulē nāca jaunākais dēls, Sandis saprata – kaut kam ir jāmainās, visiem jābūt kopā. Tika izlemts, ka ģimene pievienosies viņam ārzemēs. Limbažnieks tur bija iejuties un iekārtojies, darbs viņu apmierināja. – *No sākuma nekā spīdošs nebija, –* vaļsirdīgi atzīst sarunbiedrs. Viņš uzsver, ka Norvēģijā nav laimes zeme, kur atliek vien aizbraukt, lai iegūtu visu, ko vien vēlies. Kādam paveicas pelnīt tik labi, lai būtu izdevīgi strādāt tur un dzīvot Latvijā, citam ne. Ja ģimene ir dzimtenē un gribas regulāri braukt mājās, nopietni jārēķina, vai tas ir tā vērts. Savu nišu, strādājot celtniecībā, viņam atrast izdevās, bet tas nenotika gluži vienā dienā. Lai gan būvnieka darbā Sandim pieredze bija, viņš daudz iemācījās darot.

Kādreizējais limbažnieks kopā ar kolēģi būvē apūtas namiņus kalnos – pārsvarā tās ir koka karkasa ēkas. Šajās mājās īpašnieki atpūšas gan vasarā, gan ziemā, jo tām blakus parasti ir trases kalnu un distanču slēpošanai. Sarunbiedrs gan piebilst: – *Mēdz teikt, ka norvēģis uzceļ sev kalnu namiņu, lai turp aizbrauktu četras reizes gadā. Šobrīd gan pieprasījums pēc šādām mājām ir samazinājies. To Sandis saista ar iecilgušo karu Ukrainā – nestabilitātes apstākļos cilvēki piesardzīgāk iegulda naudu. To pašu varēja novērot arī Covidlaikā.*

Par vienu no lielākajām Norvēģijas priekšrocībām Sandis uzskata mieru: ir mazāk stresa nekā Latvijā. Viņam visvarīgākais ir laiks kopā ar ģimeni. Lai tā netrūktu, ir svarīgs stabils darbs, kas katru dienu beidzas noteiktā laikā. Viņaprāt, norvēģu kultūra un attieksme pret dzīvi veido citādu vidi. Pārsvarā cilvēki ir ļoti mierīgi un laipni. Piemēram, ja darbā kļūdieš, neviens nedusmojas un nepārmet, jo uzskata, ka visu var izlabot un nākamreiz darīt citādi. Kādreizējais limbažnieks, šķiet, neesot redzējis norvēģu vecākus rājam bērnu. Viņš stāsta par gadījumu, kad dēls kopā ar kaimiņpuiku bija sastrādājuši blēņas. Latviešu vecāki bija gatavi piemērot diezgan tipisku soda

Šāds skats paveras no Sanda Paulaskaiša mājas pagalma Norvēģijā

sankciju – uz laiku neļaut lietot planšetdatoru. Norvēģu kaimiņi teikuši: – *Nevajag jau uzreiz tik strikti...* No otras puses, viņam radies iespaids, ka turienes bērni nevar pat izdomāt tādas palaidnības, kādas ienāk prātā mūsējiem. – *Man jau liekas, ja atsūtītu norvēģu puiku uz Latviju, viņš brīnītos: “Es nezināju, ka tā arī var”, –* pasmej Sandis. Viņš gan atzīst, ka ne jau visur ir bijis klāt un visu redzējis, bet novērojumi liecina, ka par galveno audzināšanas līdzekli tiek uzskatīta saruna. Par labu norvēģu pieejai runā tas, ka viņa bērni ar prieku dodas uz skolu un visus uzdevumus izpilda tur – mājassarbu nav.

Norvēģi nesteidzas. Uzskats, ka neko nevar nokavēt, spilgti izpaužas satiksmē. Piemēram, norvēģis var 15 kilometrus mierīgi braukt aiz traktora, neuzskatot, ka nepieciešams to apdzīt. – *Nebiju gadu Latvijā braucis ar auto. Teikšu godīgi, –* ceļā no lidostas līdz Limbažiem biju nosvīdis, jo likās, ka man brauc virsū, – atzīst Sandis. Sarunbiedrs gan spriež, ka liela nozīme norvēģu satiksmes kultūrā tomēr varētu būt arī tam, ka ikviens satiksmes pārkāpums izmaksā ļoti dārgi, bet pārliecība, ka dažas minūtes dzīvē neko nemaina, ir ļoti jūtama. Norvēģijā attālumam mēra minūtēs, nevis kilometros, jo, braucot pa kalnu ceļiem, pēc tiem grūti spriest par to, kad nonāksi galā. – *Norvēģis teiks, ka ieradīsies pusstundas laikā, lai gan viņš var atbraukt 20 minūtēs. Viņš rēķinās, ka ceļā kaut kas var aizkavēt, –* skaidro Sandis. Tāpat nebūs pārsteidzoši, ja izrādīsies, ka cilvēks, ar kuru sarunāties tikties pēc pusotras stundas, jau pusstundu mierīgi gaidīs jūs *randiņa* vietā.

Būdams ieobraucējs, Sandis ziemeļzemē nekad nav jutis negatīvu attieksmi. Gluži pretēji. Piemēram, kad ģimene ievācās mājā, kurā dzīvo šobrīd, kaimiņi, gados vecāki ļaudis, atnāca iepazīties. Viņi izstāstīja visu, kas varētu interesēt jaunpienācējus, un aicināja jautāt, ja būs vajadzīga palīdzība. – *Radās sajūta, it*

kā es būtu te jau ilgi dzīvojis, nevis tikko ievācies, – teic Sandis. Norvēģu kaimiņi viņu aicinājuši gan uz kopīgu gaļas cepšanu, gan pārgājieniem kalnos. Turklāt draudzēšanos nekādi nav ietekmējis tas, ka Sanda norvēģu valodas zināšanas ir pieticīgas, lai gan viņš to izmanto, ja nevar sarunāties angļiski. Viņam radies iespaids, ka angļu valoda Norvēģijā ir tikpat plaši lietota kā pie mums savulaik krievu. Dēli gan norvēģu valodu īsā laikā apguva ļoti labi, bet iespēju, ka viņi nerunās arī latviski, sarunbiedrs nepieļauj.

Sandis dzīvo Fovangā (Fåvang) – ciemā Norvēģijas vidienē aptuveni 40 km no Lillehammeres, pilsētas, kur 1994. gadā notika ziemas olimpiskās spēles. – *Izmantoju to, ka 15 minūšu brauciena attālumā ir divas olimpiskā mēroga slēpošanas trases, –* stāsta Sandis. Latvijā viņš brauca ar snobordu, bet Norvēģijā iemācījās slēpot, jo bija jātiek līdzī dēliem. Tāpat kā norvēģi, arī viņš dodas pārgājienos kalnos, vasarā – makšķerē upēs un fjordos.

Latvieši, kuri apciemoja Sandi Norvēģijā, pastāstīja, ka viņam ir māja kalnos. Tam kādreizējais limbažnieks īsti negrib piekrist. Viņš dzīvojot aptuveni Gaiziņā augstumā, bet namu ar skatu no terases uz ieleju izvēlēties mērķtiecīgi. – *Futbolu pagalmā, protams, nepaspēlēsi...* Kad atbrauc ciemiņi, stāstu viņiem, ka norvēģu govīm vienā pusē kājas ir garākas, otrā īsākas, lai var kalnā nostāvēt. Parasti visi to uztver ļoti nopietni, – nosmej sarunbiedrs. Lai kā saimniekam patīkta viesi no Latvijas, Sandis viņus mudina doties tālāk uz Norvēģu jūras pusi, kur daba ir skarbāka un skati neparastāki. Viena no iespaidīgākajām vietām Norvēģijā, viņaprāt, ir Geirangerfjords, bet vērts apmeklēt visas tūristiem ieteiktās. Galvenais – paredzēt ceļojumam vairāk laika, nekā apmeklējot citas valstis, jo reljefa dēļ āši nekur neaizskriesi.

Linda TAURIŅA

Septembrī Pasaules talkā atklās jau 10. Laimes koku parku

ANO starptautiskajā atzīmējamā dienu kalendārā ierakstītajā Pasaules talkā, kas notiks apmēram 200 valstīs un teritorijās 20. septembrī, ikviens Latvijā aicināts pievienoties šim vērienīgajam notikumam. Lielā talka aicina iedzīvotājus un pašvaldības plānot un atzīmēt savu Pasaules talkas aktivitāti – ūdenstilpju un krastu sakopšanu, Laimes koku stādīšanu, ainavas labiekārtošanu, pārgājienus ar talkas elementiem un dabas izzināšanu. To var izdarīt *Svinam dabu* kartē

www.talkas.lv, ierakstot vēlējumu Latvijai vai pasaulei.

Šogad Pasaules talkā taps arī 10. Laimes koku parks gleznainā Latvijas vietā – Daugavas krastā, Sēlpils pagasta Zvejnieklīcī. Tā ir iecienīta brīvdabas atpūtas vieta Jēkabpils novadā, kur vasarās notiek dažādi kultūras un sabiedriskie pasākumi, tostarp par tradīciju kļuvušie Daugavas svētki. No Zvejnieklīča krasta redzamas senās Sēlpils pilsdrupas un iespējams uzsākt pastaigu pa Krustaliča taku.

Kā zināms, Laimes koku stādīšana bija tā īpašā Latvijas iniciatīva, ar kuru mūsu talcīnieki ienāca Latvijas simtgades un Pasaules talkas pirmajā norises gadā – 2018. gada rudenī. Kopš tā laika ideja ir vērsusies plašumā, un kopā ar iedzīvotājiem tiek radīti arī Laimes koku parki. Tādi jau tapuši Valdemārpilī, Jelgavā, Trapeņes pagastā, Viļakā, Ādažos, Krāslavā, Jēkabpils novada Zilānos un Rēzeknē.

Starptautiski Pasaules talku organi-

zē nevalstiskā organizācija *Let's Do It World*, kas ir ANO Vides Programmas un ANO Vides Asamblejas akreditētā locekle. 2023. gada decembrī ANO ratificēja rezolūciju, ar kuru 20. septembris kā Pasaules talkas diena iekļauts ANO oficiālajā kalendārā. Latvijā Pasaules talku rīko nevalstiskā organizācija *Pēdas LV*, kas rīko arī Lielo talku pavasārī.

Aiva ROZENBERGA,
Pasaules talkas pārstāve